

OOTAVAD TOETUST: eelarveraha vähendamisel kannatavad kõige rohkem noored teadlased

Riik kärbib teaduse kulutusi

Piret Tali

pirett@epl.ee

Rahandusministeerium tahab 2000. aasta eelarvekavas vähendada kulutusi teadusele kümme protsenti, mis seab löögi alla kõik teadusasutuste senised kokkulepped valitsusega ning tulevikuplaanid.

Kui haridusministeeriumi eelarvesse plaanitakse kaks protsenti kokkuhoidu, siis vähendamisele kuuluvast 65 miljonist kroonist läheb teaduse arvelt 47 protsenti. Seejuures moodustavad teadusele eraldatavad summad üksnes kümme protsenti ministeeriumi kogueelarvest.

Kõige enam kannatab eelarvekärbete all Eesti Teadusfond, millest finantseeritakse palju grandilepingutega töötavaid noori teadlasi. Teadusfondi kulutusi vähendatakse kolmandiku võrra. Fond on seni andnud stipendiume doktorantitele ja magistrandidele.

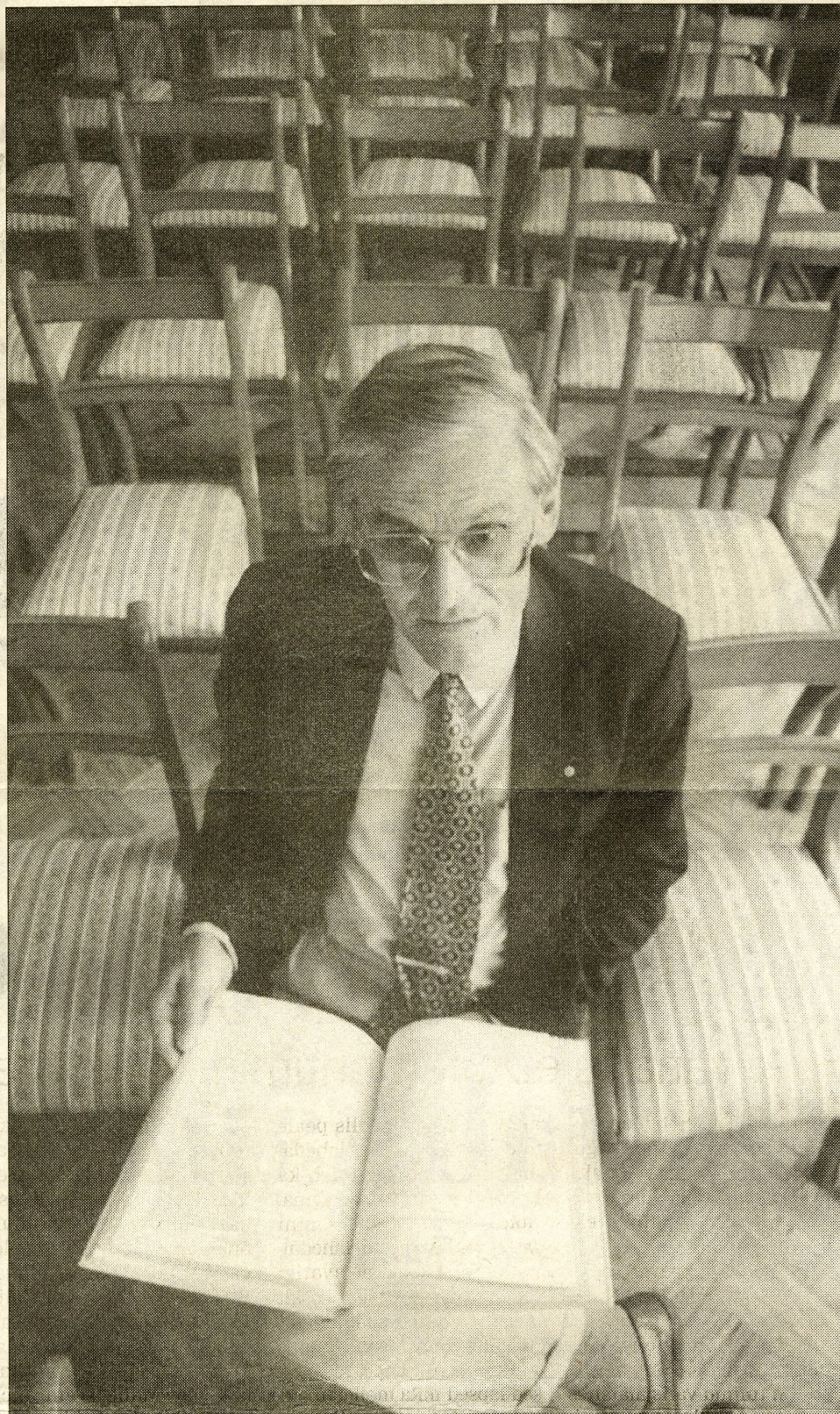
Noorte teadlaste pealt kokkuhoidmine seab ohtu Eesti teaduse järjepidevuse, leiavad teadlased. "Selline kärpimine on drastiline, sest võrreldes teiste riikide eelarvetega kulutab Eesti teadusele niikuinii vähe. Valitsus seab odavat populaarsust võites prioriteediks lihttöölised," ütles Tallinna Tehnikaülikooli võrgutarkvara noor professor Tanel Tammet.

"Teadusfondi kokkutõmbamine mõjutab kõige rohkem noori doktorante, sest noorte finantseerimine on nagunii problemaatiline. Kui juba peab seda kokku tõmbama, peaks kaaluma majandusele olulisemate erialade säästmist," leidis Tammet.

Piinlik noorte ees

Rootsis õppinud professor Tammet tunnistas, et grantide süsteem on liialt sotsialistlik, sest jagab raha võrdsest ega arvesta seda, kellest võiks suuremat tulu tõusta. Samas loob pidev rahastamine teadlastele turvalisuse, tõdes ta.

Kuluaarivestlustes on 1990. aastal loodud Teadusfondile süüks pandud seda, et raha eraldamine pole piisavalt läbipaistev ning selline jagamine pole põhjendatud. Samas on Teadusfondi korraldatav finantseerimine sama läbipaistev kui Kultuurikapital ning see kõik on ar-

Hüüdja hääli – Teaduste Akadeemia president Jüri Engelbrecht kutsub valitsust dialoogile.

PRIIT SIMSON

utivõrgus jälgitav.

"Normaalses õhkkonnas tuleks alustada dialoogist, mitte põhjendamata etteheidetest," sõnas Teaduste Akadeemia president Jüri Engelbrecht. Üheksa-aastase tööga loodud grandisüsteem on liiva jooksmas ning inimestel, kes sellega sadade rahastamislepingute kaudu seotud on, jääb üle asi kohutusse anda.

"Teadus- ja arendusnõu-

kogu maikuu koosolekul polnud sellistest kärbetest mingit juttu, nüüd võidakse meid 6. septembri koosolekul seada fakti ette, et hakkame tööle uue eelarvega," sõnas akadeemik Engelbrecht.

"Mul on piinlik noorte inimeste ees, sest näis, et asjad hakkavad liikuma ning tekkis kindlustunne, et Eesti valitsus toetab teadust," selgitas TA president. "Mulle öeldi, et teadusrahade kärpi-

mise kava on poliitiline otsus."

Otsust pole tehtud

TA presidendi sõnul kahjustab valitsuse selline poliitika Eesti mainet maailma silmis. Teadmised ja teadus on kallis kaup, millest kallimaks läheb ainult selle arvelt koordineerimine, lisas Engelbrecht.

"Uue valitsuse poliitika on seadnud löögi alla just

Teaduse kestmise võimalusest Eestis

■ Tänapäeval saab iseseisev riik tagada oma majandusliku ja tehnoloogilise arengu üksnes hästi funktsioneeriva kõrghariduse, teadus- ja innovatsioonisüsteemi olemasolul. Arenenud riikides pühendavad valitsused ja parlamen-

did nendele aladele erilist tähelepanu.

Reeglina koostatakse teadus- ja arendustegevuse (T&A) strateegilised arengukavad, mille kinnitab parlament ning seda kava järgitakse sõltumata parlamentide ja valitsuste koosseisude vaheldumisest. T&A arengu stabiilsus ja järjepidevus tagatakse stabiilse finantseerimisega, mis määratakse ette 3-5 aastaks.

Vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele rahastatakse Eestis teadust põhiliselt sihtfinantseerimise ning uurimis- ja arendusgrantide kaudu. Viimaseid haldab sihtasutus Eesti Teadusfond.

Teaduse finantseerimisel lähtutakse eeskätt kahest põhimõttest: järjepidevus ja stabiilsus ning teadustöö tulemuslikkus ja kvaliteet.

Ene Ergma

Teadusfondi nõukogu esimees

Kvaliteedi kriteeriumi arvestamise alus on eksperthinnangud.

Eestis kaasatakse granditaotluste ekspertiisi igal aastal 300-400 kodumaist retsensenti ja alates 1995. aastast ka 150-200 eksperti välismaalt. Iga taotluse

retsenseerivad 2-4 eksperti.

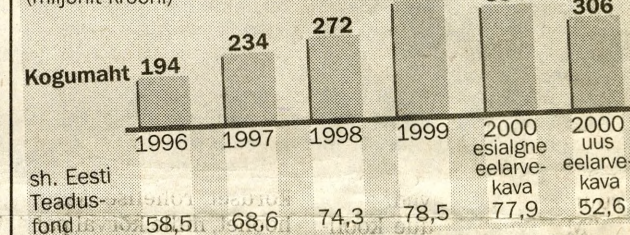
Eesti T&A tegevuse hindamisel on positiivselt esile tõstetud grandisüsteemi head funktsioneerimist. Samas on pööratud tähelepanu T&A kaugelt ebapiisavale finantseerimisele, mida mõjustab vaba ettevõtlussektori paraku veel puuduv toetus T&A-le. See mure on üldine kõikides endise sotsialismileeri riikides.

Kümme aastat tagasi soovitasin oma tudengitele, kes tahtsid hakata tegelema teadusega, vaadata optimistlikult tulevikku, sest olin veendunud, et Eesti riik pürgib teaduslembeliste riikide hulka. Uue aastatuhande hakul on minu optimism muutunud sügavaks pessimismiks, sest tänane eesti valitsus ja koalitsioon on rohkem kui teadusvaenulik.

Teaduse finantseerimine

Teaduse finantseerimine läbi haridusministeeriumi

(miljonit krooni)

Allikas: Riigi Teataja

fondid," lausus haridusministeeriumi kõrghariduse ja teadusosakonna juhataja Rein Vaikmäe. Tema sõnul ei saa kõrgharidust teadustööst lahutada.

Rahandusministeeriumi nõunik Daniel Vaarik ütles, et valitsus pole veel teadust ja haridust puudutavaid eelarvekärpeid otsustanud. "Arvestades seda, et meil on eelarvet esialgse plaaniga võrreldes mitme miljardi

võrra kärpida tulnud, siis ei saa üheski valdkonnas arvestada eelmise aasta baasiga," sõnas ta. "Aga võib-olla valitsus neid kärpeid ei otsutagi, üksnes kaalub."

1990. aastate algusest on teaduskulutustele riigieelarves kavandatud 0,4 protsenti sisemajanduse kogutoodangust ehk kaks protsenti eelarvest ning seni on valitsused suutnud seda kokkulepet täita.